

5.7x36.79	1/2	עמוד 2	הארץ - גלריה	28/08/2014	44009568-6
אוניברסיטה תל אבי - 78					

יחזקאל בראון: הסתלקותו של המלחין האציל קלאסי 02

נעם בן זאב

איש מעודן, בעל שיער חלק וחום – מתאים לשמו – עיניים טובות והקול הכי נעים ששמעתי: זה היה הרושם שלי מפרופ' יחזקאל בראון שמת שלשום בן 92, עת פגשתי בו בפעם הראשונה, בשנה א' סמסטר א' בקורס להרמוניה באקדמיה למוזיקה **אוניברסיטת תל אביב**, שבה לימד עשרות שנים ובחלקן גם עמד בראשה. הוא הספיק לומר רק כמה מילות פתיחה, כשלפתע נפרצה הדלת בבת אחת: תחיי לה התגלתה תיבת צ'לו ענקית, ואחריה סטודנט מאחה, שהעיף מבט בכיתה, במרצה, ושאל בקול רם: "אתה בראון?". נחרדתי: איזו עזות פנים, איזו גסות ואטימות, לפרוץ כך לכיתה, לפנות בלא יראת כבוד לפרופסור נשוא הפנים... אבל יחזקאל בראון רק עטף במבט משועשע – וכבר אוהב – את הסטודנט המאחר: "כן, שב בבקשה", הוא אמר והחווה תגור עה מזמינה בידו. אנושיות כזאת, הבנה כזאת של צעירים, אהבה אמיתית לסטודנטים באשר הם: הרגע הזה נחרת בזכרוני לתמיד והשפעתו היתה השפעה לחיים.

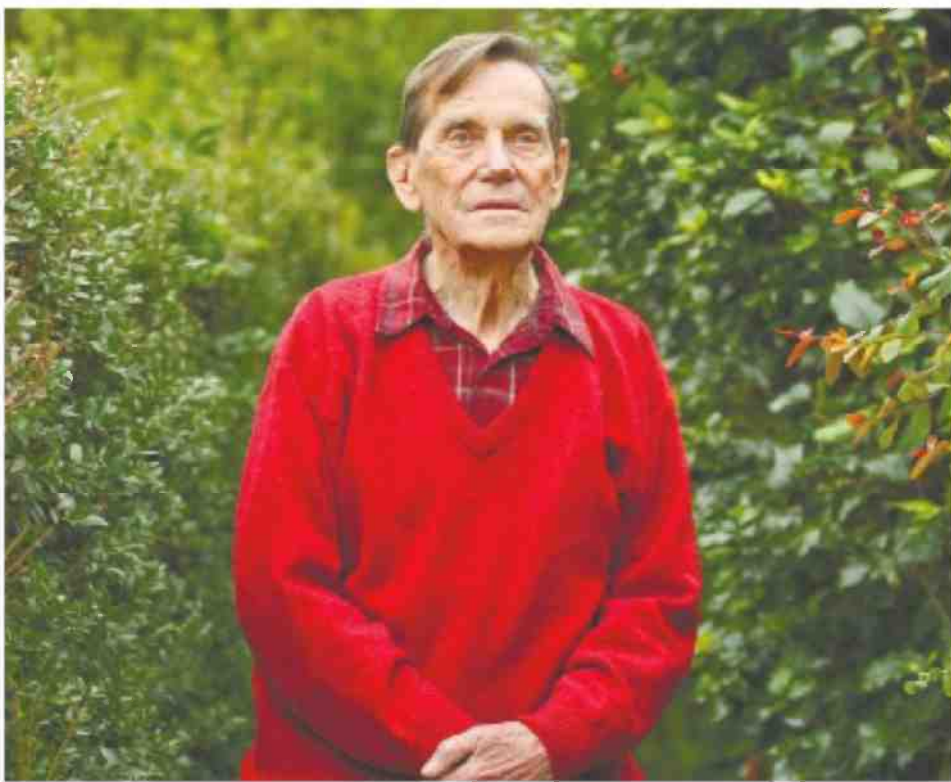
גם המוזיקה של בראון, בדרך פלאית – ואופיינית ליוצרים ולמלחינים בעיקר – היתה חלק מהאישיות האצילית שלו, המעמיקה, והיתה ספוגה בסובלנות ובטוב לב, ובשאיפה לאיזון. הוא הלחין לכל המדיומים המוזיקליים, לתזמורות ולהרכבים קאמרליים בשטף אינסופי. הוא כתב לקולנוע ולתיאטרון, כתיבתו למקהלה ידועה יותר מכול, כי המקהלות אוהבות את המוזיקה שלו, את האינטימיות שלו בשימוש בשפה העברית: "ההנאה הגדולה ביותר בשבילי כמלחין היא ההזדהות – ולא ההתמודדות – עם הטקסט", הוא הסביר בראיון, וסיפר איך העברית נתפשת אצלו בהקשר היווני והלטיני שבהן התמחה – כחוקר בעל תואר MA – והארמית, והערבית אותה שמע מילדותו. התג'ך והתלמוד, התפילה והפיוט, והשירה המודרנית – אלה מקורותיו של בראון ככותב וחוקר, ומתוך אינטלקטואליות גבוהה ואהבה.

במוזיקה מעולם לא זנח בראון את המלודיה, המרכיב מוזיקלי החשוב לו מכולם, בשל קרבתו הגדולה לזמרה המסורתית על כל גילוייה. הוא התמחה במוזיקת העדות היהודית ובמוזיקה גרגוריאנית שלמד במנזר הבנדיקטיני סולם בצרפת, ואף פירסם מחקר רים על הקשר המלודי ביניהן – ה"מודאלי", משמע עקרונות המודוסים (סוג של סולמות מוזיקליים) המשותפים להן. גישתו למלודיה הייתה מפותחת במיוחד גם בזכות בקיאותו במסורות המוזיקליות של האיסלאם, הודו והמזרח הרחוק; ועוד, לדבריו, נטמעה בו המלודיה משירי הערש ששרה לו אמו – היא הייתה גיורת ילידת גרמניה, והתברר לו אחר כך ששירי הערש הללו היו מאת שוברט והידן; משירי הנשים התימניות ששמע משכניו בשכונת שעריים בעיר רחובות בה גדל; מתקליטי אופרות החי-

13.24x33.54	2/2	3	עמוד	הארץ - גלריה	28/08/2014	44009585-5
אוניברסיטה תל אבי - 78						

יחזקאל בראון, 1922-2014

יצירתו של המלחין יחזקאל בראון, חתן פרס ישראל למוזיקה שמת שלשום, היתה חלק מאישיותו האצילית, והיתה ספוגה בסובלנות ובשאיפה לאיזון

ד"ר יחזקאל בראון, 2007. אהבה אמיתית לסטודנטים | צילום: דודו כנר

אחרי שיצא לגמלאות פתאום התפנה לו זמן להלחנה, אמר בראון אז, ולא השיעורים גזלו את זמנו אלא ההכנה לקראתם: "לפני שלי-מדתי את הסימפוניות של היידן, למשל, השקעתי שנתיים בלימוד כל 104 הסימפוניות שלו (בראון ידע את כולן בעל פה); ויצירות של באך עשינו תזמורים בכיתה". ללמוד עם בראון משמעו היה לא לשנן חוקים וכללים, מה אסור ומה מותר, אלא לברוק את הספרות המוזיקלית עצמה ולהסיק ממנה: "תמיד חשבתי שהשיטה האמפירית, שמביאה להבנת כל יצירה ויצירה כעולם בפני עצמו, עדיפה על השיטה הנורמטיביות – שפורשת כללים וחוקים כביכול, ומנסה להראות את גילויים במוזיקה. הרקדוק ההרמוני אכן קיים, וכל אקורד כישות בפני עצמה דורש חיבור לאקורד מסוים אחר. אבל יש לו כמה חלופות, ועל כך הצבעתי: על המתח בין הפתרון הצפוי ביותר לבילתי צפוי בצורה יחסית".

ביקור אצל יחזקאל בראון היה כמו מסע אל עולם קסום של מוזיקה וטבע, שלווה ואנרגיה יצירתית. הגינה העשירה של הבית שיקפה מבחר בוטאני אינסופי ("אני מכיר כל צמח בגינה באופן אישי", אמר בראון בראיון), והמבט הבהיר של המלחין בכל דבר, מהפרטיטורות ועד בן שיחו, תמיד ריגש: "תמיד אני חוזר ושואף להיות ילד" הוא אמר, "אבל ילד חכם". הלווייתו של יחזקאל בראון תהיה ביום שישי ב-11:00 בבית העלמין "גני אתר" ברא-שון לציון, שם קבורה גם אשתו שולמית.

באירופה דווקא מתוך כמיהה להי תנער מהלאומיות ולהפנות עורף לכל מה שנכתב לפניו. שני הסגנונות לא דיברו אליו, מה שעורר קשיים – כי אלה היו הסגנונות שבאופנה, וסירוב להלחין בהם נתפש כפרישה מן הכלל: "ניסיתי לכתוב בשיטת 12 הטונים (האיטלי-נאלית)", סיפר בראון בצחוק, "אבל איכשהו הכול נהייה לי טונאלי בסוף...".

כמעט עד מותו אתמול/של-שום (שלישי בלילה), בגיל 92, יצר בראון והלחין – אם כי מצבו הבריאותי כבר היה מעורער, ומותו של אשתו שולה, שאת חייו בלעדיה קשה היה לדמיין, החליש אותו עוד יותר.

רקים בביתו ומהשירים החסידים ששר אביו; וגם מהשירים הערביים שבקעו מבית הקפה ומרדיו רמאללה, ומהתפילות שנשמעו מבית הכנסת.

בראון נולד בברסלאו בגרמניה ועלה לישראל בגיל שנתיים. הוא היה חבר קיבוץ משמר העמק ("הייתי אידאולוג קטן מאוד, אמר גם, אבל נלהב לאורח החיים שהיה האידאל של הקיבוץ: שוויון וחיים של צדק", אמר), שירת ונלחם בבריגדה היהודית, ומוזיקה למד באקדמיה בלל אביב אצל אלכסנדר אוריה בוסקוביץ – זאת אחרי שהתקבל ללימודי ביולוגיה במשרה מלאה, ויותר עליהם. העושר והספרנות ליוו אותו תמיד: "מעולם לא

התנ"ך והתלמוד, התפילה והפיוט, והשירה המודרנית – אלה מקורותיו של בראון ככותב וחוקר

לפני זכייתו בפרס ישראל ב-2001 פקד את בראון פרץ של יצירה: עשרות יצירות יצאו תחת ידו בתקופה זו, ואין כמו פירוט של מבחר מהן כדי להעיד על עושר יצירתו: "שירי מעלות", על פי טקסטים מפרקי תהילים, למי קהלה ועוגב; "אשת חיל" למקהלה ופסנתר; "ויהי נער קטון", מחזור שירים על פי ביאליק; "יום ויום", שירי יוכבד בת מרים לסופרן, צ'לו ופסנתר; "פנטסיה ליריקה" לגיטרה ותזמורת; שישית כלי קשת; "מלאכי מרום" לוויולה ופסנתר; פרטיטה לגיטרה; "פסנתר ריץ" לסנטור, כינור, צ'לו ופסנתר, על פי מוזיקה פרסית מסורתית.

יכולתי להסתפק בדבר אחד – וגם לא בשניים" אמר לימים הוא היה מורה מסור בנוסף להיותו מלחין אף על פי שמעולם לא לימד קומפוזיציה, והרצה באנגליה (קיימברידג'), פריז וניו יורק.

כיליד 1922, שחי וגדל בארץ ישראל מגיל שנתיים, הרגיש בראון בשנות ה-40 וה-50 של המאה ה-20 את השפעתם של שני זרמי מים מוזיקליים סגנוניים מנוגדים: המוזיקה הלאומית-ארצישראלית, שמכונה באופן כללי "ים תיכונית", שביקשה, ברוח הצינונות ובהשפעת הזרמים הלאומיים באירופה לברוא סגנון ישראלי חדש; וכן הסגנון האוניברסלי אוונגרדי שהתפתח